

Albert Camus

PRVNÍ

ČLOVĚK

Albert Camus

LEDA
2021

Poznámka francouzského vydavatele

Dnes u nás vychází První člověk. Je to dílo, na němž Albert Camus pracoval těsně před svou smrtí. Onoho 4. ledna 1960 byl rukopis nalezen v jeho aktovce. Sestává ze sto čtyřiceti čtyř průběžně rukou psaných stránek, často bez interpunkce, načrtnutých spěšným, obtížně rozluštitelným písmem, k nimž se už autor nevracel (viz fak-simile uvedené v textu na stranách 11, 51, 108 a 231).

Text jsme připravili na základě rukopisu a prvního strojopisu, který pořídila Francine Camusová. Pro snazší srozumitelnost jsme doplnili interpunkci. Slova, u nichž jsme si nebyli jisti správným čtením, uvádíme v hranatých závorkách. Slova či větné členy, které se rozluštit nepodařilo, vyznačuje prázdné místo v hranatých závorkách. Poznámky pod čarou uvozené hvězdičkou přinášejí varianty nadepsané nad slovem; poznámky značené písmenem představují dodatky připsané na okraji; číslice uvozují poznámky vydavatele.

V příloze uvádíme volné listy (které jsme očíslovali I až V), z nichž některé byly vloženy do rukopisu (list I před 4. kapitolu, list II před kapitolu 6a, další (III, IV a V) byly připojeny na konec rukopisu.

Následuje zápisník nadepsaný První člověk (Poznámky a plány), což je malý čtverečkový blok na

spirále, který čtenáři dává představu o tom, jak autor zamýšlel dílo rozvíjet.

Po dočtení Prvního člověka pochopíte, proč jsme do přílohy zařadili také dopis, který Albert Camus zaslal svému učiteli Louisi Germainovi nazítří potom, co obdržel Nobelovu cenu, a poslední dopis Louise Germaina jemu.

Rádi bychom na tomto místě poděkovali Odette Diagne Créachové, Rogeru Grenierovi a Robertu Gallimardovi za pomoc, již nám přispěli s velkorysostí vlastní jejich trvalému přátelství.

Catherine Camusová

I HLEDÁNÍ OTCE

Přímluvce: vdova Camusová

**Tobě, která nikdy nebudeš
mocht tuto knihu číst^{a)}**

Nad dvoukolákem ujíždějícím po kamenité cestě plynula velká těžká oblaka soumrakem k východu. O tři dny dříve se vzdula nad Atlantikem, počkala si na západní vítr a pak se dala do pohybu, zprvu pomalu a potom stále rychleji, přeletěla nad světélkujícími podzimními vodami přímo k pevnině, rozcupovala se^{b)} o marocké hřebeny, znovu se shlukla v stáda na alžírských náhorních plošinách a teď, když měla na dosah tuniskou hranici, pokoušela se dospět nad Tyrhénské moře a tam se rozplynout. Po mnohatisícikilometrovém letu nad tím obrovským ostrovem, na severu chráněným pohyblivým mořem a na jihu strnulým písečným přívalem, potom co se nad touto bezjmennou zemí přehnala jen neznatelně rychleji, než jak tudy po tisíciletí procházely říše a národy, jejich nadšení vyprchalo a z některých se už sem tam spustily veliké dešťové kapky, které začaly bušit do plátěné střechy nad čtyřmi cestujícími.

Dvoukolák skřípal po cestě dost zřetelně vyznačené, ale téměř neudusané. Občas zpod okovaného kola nebo koňského kopyta vylétala jiskra a křemen

^{a)} (připojit geologickou anonymitu. Země a moře)

^{b)} Solferino

ťukl o prkno vozu nebo se naopak s tichým žuchnutím vnořil do měkké půdy příkopu. Oba koníci však postupovali rovnoměrně vpřed, sotva občas klopýtli, vypínali hrud', aby utáhli těžký vůz naložený nábytkem, a cesta pod jejich dvojím různým krokem neúnavně ubíhala dozadu. Jeden z nich si čas od času hlučně odfrkl a vypadl z rytmu klusu. Arab, který kočíroval, ho pokaždé pleskl naplocho přes hřbet ošoupanými*) otěžemi a zvíře zase poslušně srovnalo krok.

Muž sedící vepředu na kozlíku vedle kočího, asi třicetiletý Francouz, hleděl s neproniknutelným výrazem na ty dva pohupující se zadky pod sebou. Byl urostlý, statný, s protáhlým obličejem, vysokým hranatým čelem, energickou čelistí a světlýma očima, přes pokročilou roční dobu měl na sobě jen krátký cvilinový kabátek na tři knoflíky, upnutý podle tehdejší módy až ke krku, a lehkou čapku^{a)} na krátce zastřižených vlasech.^{b)} Ve chvíli, kdy déšť začal stékat po stříšce nad nimi, obrátil se do vnitřku vozu: „V pořádku?“ zavolal. Z druhého sedátka mezi kozlíkem a kupou starých cestovních kufrů a nábytku se na něj chabě pousmála chudě oděná žena, zahalená nicméně do velikého šálu z tlusté vlny. „Ano, ano,“ řekla s drobným omluvným posunkem. Vedle ní spal přítulný čtyřletý chlapeček. Měla jemnou pravidelnou tvář, vlnité černé vlasy Španělky, hezky rovný nosík, krásný a vřelý temně hnědý pohled. Così však v jejím

*) rozedranými dlouhým užíváním

a) nebo něco jako buřinku?

b) na nohou bagančata

• 25 1/2 x 11 1/2 x 11 1/2

4/10/68 on page 100

Myrmica

2. no change
from 1. no change

1998

— 200 —

obličej zaráželo. Nebyla to jen maska, kterou jí únavy či cokoli vepsaly dočasně do tváře, ne, spíše jakási nepřítomnost a vlídná roztržitost, jakou mívají někteří prostáccí na tváři trvale, která však u ní jen občas letmo překryla krásu rysů. Do jejího nápadně dobrotivého pohledu se chvílemi vmísil také záblesk pošelilého strachu, který vzápětí pohasl. Dlaní už upracované šlachovité ruky poklepala zlehka manžela po zádech: „V pořádku, v pořádku,“ řekla. A vzápětí se přestala usmívat a dívala se zpod stříšky na cestu, kde se už začínaly lesknout kaluže.

Muž se obrátil na pokojného Araba v turbanu se žlutým třepením, který vypadal mohutně v širokánských kalhotách s hlubokým rozkrokem a nohavice-mi staženými nad lýtkem. „Je to ještě daleko?“ Arab se usmál pod velkými bílými kníry. „Ještě osm kilometrů a jsme na místě.“ Muž se otočil, zahleděl se na svou ženu bez úsměvu, ale pozorně. Neodvrátila pohled od cesty. „Dej mi opratě,“ řekl muž. „Jak chceš,“ odpověděl Arab. Podal mu otěže, muž ho překročil a starý Arab se pod ním prosmýkl na místo, které opustil. Dvojím plesknutím otěžemi získal muž vládu nad koňmi, ti srovnali krok a táhli najednou přímějí. „Vyznáš se v koních,“ řekl Arab. Odpověď přišla stručná a muž se při ní neusmál: „Ano,“ řekl.

Světlo pohaslo a naráz se snesla noc. Arab sňal ze skoby čtverhrannou svítilnu visící po jeho levici, obrátil se do vnitřku vozu a vyškrtnal několik velkých zápalek, než v ní zapálil svíčku. Potom svítilnu vrátil na místo. Déšť teď padal jemně a pravidelně. Třpytil se ve slabém světle lampy a lehounkým šumem oživoval

černou tmou vůkol. Čas od času projížděl dvoukolák podél trnitých křovisek a nízkých stromů, na pár vteřin slabě ozářených. Po zbytek času však ujížděl prázdnotou, kterou tma činila ještě rozlehlejší. Jenom pach spálené trávy nebo nenadálý silný závan hnoje připomněly, že občas míjejí obdělávanou zem. Žena promluvila za zády kočího, ten trochu přitáhl koně a zaklonil se. „Nikde tu nikdo není,“ řekla žena ještě jednou. „Bojíš se?“ – „Cože?“ Muž otázku zopakoval, tentokrát ji však zakřičel. „Ne, nebojím, s tebou ne.“ Ale vypadala znepokojeně. „Máš bolesti?“ optal se muž. „Trochu.“ Pobídl koně a tmou znovu naplnil jen hřmot kol drtících vyježděné koleje a osmi podkov bušících o cestu.

Bylo to jedné noci na podzim roku 1913. Poutníci se vydali na cestu před dvěma hodinami z nádraží v Bône, kam přijeli z Alžíru po noci a dni cesty strávených na tvrdých lavičkách třetí třídy. Na nádraží je čekal vůz a Arab, aby je odvezl na statek poblíž jedné vesnice asi dvacet kilometrů ve vnitrozemí, protože muž měl převzít jeho správu. Nějaký čas jim zabralo nakládání kufrů a několika dalších věcí a potom je ještě zdržela špatná cesta. Arab, jako by vycítil neklid svého druha, řekl: „Žádné strachy. Tady banditi nejsou.“ – „Ti jsou všude,“ řekl muž. „Ale já mám, co je potřeba.“ A poplácal si na úzkou kapsu. „Máš pravdu,“ řekl Arab. „Jeden nikdy neví.“ V té chvíli žena zavolala na svého manžela. „Henri,“ řekla, „bolí to.“ Muž zaklel a pobídl koně trochu víc.^{a)} „Už tam

^{a)} chlapeček

budem,“ řekl. Po chvíli se znovu podíval na svou ženu. „Ještě to bolí?“ Usmála se podivně roztržitě, ale nezdálo se, že trpí. „Ano, moc.“ Pohlédl na ni se stejnou vážností. A ona se znovu omluvila. „To nic není. To možná ten vlak.“ – „Podívej,“ řekl Arab, „vesnice.“ O kousek dál po levé straně cesty se skutečně objevila deštěm zastřená světla Solferina. „Ale ty jeď doprava,“ řekl Arab. Muž zaváhal, otočil se na ženu. „Mám jet domů, nebo do vesnice?“ zeptal se. „Radši domů!“ O kousek dál zabočil vůz doprava směrem k neznámému domovu, který je očekával. „Ještě kilometr,“ prohlásil Arab. „Už tam budem,“ otočil se muž na ženu. Seděla schoulená, hlavu na složených pažích. „Lucie,“ oslovil ji muž. Nehýbala se. Muž se jí dotkl rukou. Neslyšně plakala. Křičel na ni, odsekával slabiky a doprovázel svá slova posunky: „Natáhneš se. Dojdu pro doktora.“ – „Ano. Jdi pro doktora. Myslím, že už je to tady.“ Arab na ně hleděl udiveně. „Bude mít malé,“ řekl muž. „Je ve vsi doktor?“ – „Je. Jestli chceš, dojdu pro něj.“ – „Ne, zůstaneš doma. Budeš dávat pozor. Já se tam dostanu rychleji. Má vůz nebo koně?“ – „Má vůz.“ Potom řekl Arab ženě: „Bude to kluk. Ať ti vyroste do krásy.“ Žena se na něj usmála, ale nezdálo se, že porozuměla. „Neslyší,“ řekl muž. „Až budeme doma, musíš křičet a dělat posunky.“

Vůz jel pojednou téměř nehlučně. Cesta se zúžila a byla pokrytá tufem. Vedla kolem nízkých kůlen s taškami, za nimiž byly vidět první řady vinic. Přivítala je silná vůně hroznového moštu. Minuli velké budovy s vysokými střechami a pod koly jim zaskřípala škvára na jakémsi dvoře bez stromů. Arab

vzal beze slova otěže a přitáhl je. Koně se zastavili a jeden z nich si odfrkl.^{a)} Arab ukázal rukou na malý, vápnem obílený domek. Popínavá réva se kroutila kolem nízkých dvířek, po obvodu zamodralých od síření. Muž seskočil na zem a utíkal deštěm k domku. Otevřel. Dveře vedly do temné místnosti, která čpěla vyhaslým ohništěm. Arab ho následoval, šel tmou přímo ke krbu, rozškrtnul velkou zápalku a zapálil petrolejovou lampu visící uprostřed místnosti nad kulatým stolem. Muž už zanedlouho rozeznával vápnem vybílenou kuchyň s červeně vykachlíčkovanou výlevkou, se starým příborníkem a vybledlým kalendářem na stěně. Nahoru do patra vedly schody obložené stejnými červenými dlaždicemi. „Rozdělej oheň,“ řekl a vrátil se k vozu. (Odnese chlapce?) Žena čekala mlčky. Vzal ji do náruče, aby ji sundal na zem, na chvilku ji k sobě přitiskl a zvedl jí hlavu. „Můžeš jít?“ – „Ano,“ odpověděla a uzlovitou rukou ho pohladila po paži. Odvedl ji k domu. „Počkej,“ řekl. Arab už rozdělával oheň a přesnými zručnými pohyby přikládal šlahouny vinné révy. Stála u stolu s rukama na břiše a její krásnou tvář zdviženou ke světlu lampy teď prokmitávaly krátké záškuby bolesti. Zdálo se, že necítí ani vlhkost, ani pach zanedbanosti a bídy. Muž prováděl cosi v místnostech nahoře. Pak se vynořil nad schodištěm. „V ložnici krb není?“ – „Ne,“ odpověděl Arab. „V té druhé taky ne.“ – „Pojď sem,“ řekl muž. Arab k němu vyšel nahoru. Pak bylo vidět, jak couvá a pozpátku nese matraci, kterou muž držel

^{a)} Je tma?